

ΟΙ ΜΕΤΑΠΤΥΧΙΑΚΕΣ ΣΠΟΥΔΕΣ ΣΤΗΝ ΟΔΟΝΤΙΑΤΡΙΚΗ ΣΧΟΛΗ

Ιωάννης Βρότσος

Καθηγητής, Διευθυντής Μεταπτυχιακών Σπουδών Οδοντιατρικής Σχολής

Πριν από σαράντα πέντε περίπου χρόνια ο Καθηγητής Ορέστης Λουρίδης κάνοντας την πρώτη του ομιλία κατά τη διάρκεια των εγκαινίων του τότε «Καλλιμάραρου μεγάρου» της Οδοντιατρικής Σχολής στο Γουδή, είχε πει: «και το θαύμα συνετελέσθη» αναφερόμενος βεβαίως στο μέγα γεγονός ότι η Οδοντιατρική, αφού είχε γίνει Σχολή ισότιμη καθ' όλα με τις υπόλοιπες Σχολές του Εθνικού και Καποδιστριακού Πανεπιστημίου, αποκτούσε τώρα δικό της οίκημα, σύγχρονο και λειτουργικό, ειδικά σχεδιασμένο για οδοντιατρική εκπαίδευση. Και όντως η λέξη θαύμα δεν ήταν υπερβολή. Η Οδοντιατρική Σχολή δεν ήτο πλέον το «κακοπαθημένο» Σχολείο ή Τμήμα αλλά μία αυτόνομη και ισάξια με τις άλλες σχολές του Πανεπιστημίου και ο φοιτητής θα μπορούσε πλέον να διδαχθεί και να ασκηθεί σε συνθήκες ικανές να του προσφέρουν θεωρητική γνώση και κλινική εμπειρία.

Οι παλαιότεροι συνάδελφοι της εποχής εκείνης οι οποίοι είχαν βιώσει τις απίστευτες δυσχέρειες της οδού «Χαλκοκονδύλη» πραγματικά πίστευαν ότι είχε γίνει κάποιο θαύμα.

Εάν όμως εκείνη η φάση αποτελούσε ένα θαύμα για τη σχολή, εξίσου θαύμα θα μπορούσε να χαρακτηριστεί και όλο το κεφάλαιο το οποίο ξεκίνησε αφ' ής στιγμής παρουσιάστηκαν, προτάθηκαν, εδραιώθηκαν και λειτούργησαν οι μεταπτυχιακές σπουδές. Είναι από τις λίγες περιπτώσεις όπου χωρίς αυτές τις τόσο συνήθειες και κουραστικές αγκυλωτικές ομφαλοσκοπήσεις που υπάρχουν στην ελληνική πραγματικότητα ένας τομέας ξεκίνησε και άρχισε να δουλεύει γρήγορα και παραγωγικά. Είναι αληθές ότι η ιδέα των μεταπτυχιακών σπουδών

Ιωάννης Βρότσος

Καθηγητής, Διευθυντής Μεταπτυχιακού Προγράμματος Σπουδών

στην Οδοντιατρική απασχόλησε ακόμη και την πρώτη γενιά Καθηγητών. Υπάρχουν καταγεγραμμένα στα πρακτικά της Οδοντιατρικής Σχολής, «Σχολείου» τότε, προσπάθειες του Καθηγητή Νικόλαου Παπαντωνόπουλου να μετακαλέσει τον Καθηγητή Nichols από την Αμερική για να κάνει σειρά μετεκπαιδευτικών ενημερωτικών μαθημάτων, αλλά αυτό ήταν ολίγο προ του Πολέμου όταν ήδη ο ορίζων είχε καταστεί ομιχλώδης, σε βαθμό που ο Αμερικανός Καθηγητής τελευταία στιγμή ακύρωσε τα σεμινάρια αυτά. Παρ' όλα ταύτα υπήρχε στην πρόθεση των τότε Καθηγητών η προσπάθεια να κάνουν ότι μπορούν περισσότερο για την ενημέρωσή του.

Βέβαια, όπως γράφουν οι παλαιότεροι συνάδελφοι όσοι τουλάχιστον έχουν αφήσει γραπτές αναμνήσεις και κείμενα, η βασική τους αγωνία και αναφέρομαι στην περίοδο την προ του πολέμου και μετά από τον πόλεμο, ήταν το πως θα μπορούσαν να δώσουν στην ελληνική κοινωνία έναν οδοντίατρο επιστημονικά τεκμηριωμένο που να στηρίζεται σε γερές κλινικές γνώσεις και βιολογικές αρχές και να μπορεί να διεκπεραιώσει με αξιοπρέπεια το λειτούργημά του ως οδοντίατρος. Να μην λησμονούμε ότι ήταν ακόμη πολύ πρόσφατη η κακίστη εμπειρία της ελληνικής κοινωνίας από τους γυρολόγους, τους τσαρλατάνους, τους αυτοδίδακτους και τους εμπειρικούς. Οι παλαιοί καθηγηταί το πέτυχαν αυτό. Μπόρεσαν να οικοδομήσουν την προσωπικότητα ενός οδοντίατρου ο οποίος να στέκεται με απόλυτη αξιοπρέπεια και βεβαίως, δεν υπήρχε ούτε ο χρόνος αλλά ούτε και οι δυνατότητες να σκεφτούνε καν για μεταπτυχιακές σπουδές. Όμως και πάλι στην δεκαετία του '40 ο διορατικότερος Ε. Παπαντωνίου κρίνοντας ότι η περίοδος το απαιτούσε και ότι η στιγμή ήταν κατάλληλη ίδρυσε με ομάδα διακεκριμένων συνεργατών του οι οποίοι είχαν παιδεία στο εξωτερικό την Εταιρεία Οδοντοστοματολογικής Ερεύνης (1946)

όπου άρχισαν να δίδονται μαθήματα προχωρημένου επιπέδου σε ήδη πτυχιούχους οι οποίοι ήθελαν να διευρύνουν τις γνώσεις τους. Η εταιρεία αυτή δεν υπήρξε πανεπιστημιακό ίδρυμα αλλά ήταν πάντοτε πολύ στενά συνδεδεμένη με την Οδοντιατρική Σχολή και μεγάλο μέρος του διδακτικού προσωπικού της σχολής ξεκινούσε την επιστημονική του δραστηριότητα από την αίθουσα και το βήμα της εταιρείας αυτής, κάτι που συνεχίζεται ακόμα και σήμερα.

Στη δεκαετία του '60 έγιναν προσπάθειες από τους Καθηγητές Θ. Μαυρογορδάτο και Ι. Αιλιανό σε συνεργασία με Καθηγητάς της Ιατρικής να οργανώσουν σειρά μεταπτυχιακών μετεκπαιδευτικών μαθημάτων που σημείωσαν πολύ σημαντική επιτυχία. Όλα αυτά δείχνουν ότι υπήρχε το ενδιαφέρον, υπήρχε η έννοια για τις μεταπτυχιακές σπουδές, έλειπαν μόνο οι συνθήκες οι οποίες άρχισαν πλέον να διαμορφώνονται με τους νόμους ή προτάσεις νόμου ή προτάσεις επιτροπών από τα τέλη της δεκαετίας του '60 και τις αρχές του '70 τόσο για την ιατρική και οδοντιατρική μετεκπαίδευση όσο και ευρύτερα και για τη δημιουργία μεταπτυχιακών σπουδών στη χώρα μας.

Έπρεπε να αναλάβει τις τύχες της Σχολής η τρίτη γενιά Καθηγητών, δηλαδή ο Φ. Μήτσης, ο Ζ. Μαντζαβίνος, ο Α. Αποστολόπουλος, ο Α. Αγγελόπουλος και άλλοι ούτως ώστε οι μεταπτυχιακές σπουδές να εδραιωθούν και να γίνουν οι τελικές διατάξεις προκειμένου η σχολή να είναι έτοιμη όταν θα ήρχετο το πλήρωμα του χρόνου να λειτουργήσει. Και πράγματι, με την πολύτιμη εμπειρία και των άτυπων μεταπτυχιακών προγραμμάτων που είχαν ξεκινήσει στη Στοματολογία από τον Α. Αγγελόπουλο και στην Περιοδοντολογία από το Φ. Μήτση, υπήρξε μια προετοιμασία ούτως ώστε όταν στις αρχές της δεκαετίας του '90 η πολιτεία αποφάσισε τη δημιουργία μεταπτυχιακών προγραμμάτων, η

Ιωάννης Βρότσος

Καθηγητής, Διευθυντής Μεταπτυχιακού Προγράμματος Σπουδών

σχολή μας να είναι «σαν έτοιμη από καιρό». Σε ελάχιστο χρόνο έγιναν οι απαιτούμενες ενέργειες και δημιουργήθηκαν τα τέσσερα βασικά θέματα ή κατευθύνσεις μεταπτυχιακών σπουδών. Δηλαδή, η Βιολογία του στόματος, τα Οδοντιατρικά Υλικά αργότερα Βιοϋλικά, η Κοινωνική Οδοντιατρική και η Παθοβιολογία του στόματος. Δεν πέρασαν 1-2 χρόνια και προσετέθησαν και προγράμματα κλινικού προσανατολισμού τα λεγόμενα τότε «παράλληλα» που σκοπό είχαν να ικανοποιήσουν τις ανάγκες των οδοντιάτρων οι οποίοι ήθελαν να παρακολουθήσουν πρόγραμμα κλινικής εξειδίκευσης.

Τα παράλληλα προγράμματα κλινικής εξειδίκευσης ήταν η Ορθοδοντική, η Παιδοδοντιατρική, η Οδοντική Χειρουργική, η Περιοδοντολογία, η Ενδοδοντία, η Προσθητική, η Στοματολογία, η Διαγνωστική και Ακτινολογία Στόματος και η Στοματική Χειρουργική. Αργότερα, προσετέθησαν αυτά της Αντιμετώπισης του Στοματικού Πόνου και της Νοσοκομειακής Οδοντιατρικής. Αυτά ήταν αποτέλεσμα σειράς Νόμων και Νομοθετικών διαταγμάτων τα οποία περιέγραφαν τις γενικές αρχές και καθόριζαν τους όρους λειτουργίας των μεταπτυχιακών σπουδών. Η αρχή έγινε με το νόμο Β7/83, ΦΕΚ 260/12/4/1994. Ακολούθησαν οι διατάξεις Β7/476 (ΦΕΚ 989/12/9/1998), 107060/Β7 και 92449/Β7 (ΦΕΚ 1506/3/12/2002), 28105/Β7 (ΦΕΚ 355/18/3/2005) και 23990 (ΦΕΚ 772/28/6/2006). Σημαντική ήταν η ενίσχυση την οποία έλαβε η Σχολή μέσω των ΕΠΕΑΕΚ Ι (1998) και ΕΠΕΑΕΚ ΙΙ (2003) για την υποστήριξη των μεταπτυχιακών τους σπουδών. Τα δύο αυτά προγράμματα διαχειρίστηκαν πολύ προσεκτικά και ιδιαίτερα παραγωγικά οι † Α. Αγγελόπουλος το πρώτο και Γ. Βουγιουκλάκης το δεύτερο.

Στην εξέλιξη των μεταπτυχιακών προγραμμάτων ιδιαίτερα συνέβαλε και το Νέο Κτήριο το οποίο ουσιαστικά στεγάζει όλα τα μεταπτυχιακά προγράμματα.

Εξοπλισμένο με όλες τις απαραίτητες τεχνολογικές εξελίξεις ώστε η κλινική εκπαίδευση του μεταπτυχιακού φοιτητού να είναι επαρκής, ολοκληρωμένη και αποτελεσματική. Το κτήριο αυτό περατώθηκε και τέθηκε σε λειτουργία επί Προεδρίας του Καθ. Σ. Συκαρά στις αρχές της δεκαετίας του '90.

Σύντομα η προσπάθεια η οποία έγινε άρχισε να αποδίδει καρπούς. α) Τα προγράμματα της κλινικής κατεύθυνσης (εξειδίκευσης) αναγνωρίστηκαν από το Υπουργείο Παιδείας. β) Το μεταπτυχιακό πρόγραμμα της Παιδοδοντιατρικής αναγνωρίστηκε ύστερα από αυστηρή διαδικασία αξιολόγησης (accreditation) από τη Διεθνή Ακαδημία Παιδοδοντιατρικής. γ) Οι απλές βιβλιογραφικού περιεχομένου διπλωματικές εργασίες εξελίχθηκαν σε αξιόλογες ερευνητικές προσπάθειες οι οποίες πολλές φορές ξεπερνούν τις απαιτήσεις μιας Διπλωματικής Εργασίας (Master's). δ) Οι διδακτορικές διατριβές άρχισαν να έχουν διαρκώς μεγαλύτερη βαρύτητα και να φιλοξενούνται ως δημοσιεύματα σε εγκυρότατα διεθνή περιοδικά. ε) Η κλινική άσκηση στο πλαίσιο της εξειδίκευσης ανά ειδικότητα έδωσε τη δυνατότητα για αντιμετώπιση και των πλέον σύνθετων και βεβαρημένων περιστατικών ασθενών δίνοντας έτσι την ευκαιρία τόσο στον ειδικευόμενο όσο και στην Οδοντιατρική Σχολή να προσφέρουν υψηλού επιπέδου κοινωνική προσφορά και να καταστήσουν προσιτή την προκεχωρημένη οδοντιατρική θεραπεία σε ομάδες ασθενών οι οποίοι αλλιώς δεν θα είχαν τέτοια δυνατότητα. στ) Ιδρύθηκαν εξειδικευμένες κλινικές (Μονάδες) όπως αυτή των Εμφυτευμάτων όπου κατ' έτος τοποθετούνται εκατοντάδες οστεοενσωματούμενων προθέσεων σε ασθενείς από τους μεταπτυχιακούς φοιτητές.

Ιωάννης Βρότσος

Καθηγητής, Διευθυντής Μεταπτυχιακού Προγράμματος Σπουδών

Είναι πολλά τα σημεία στα οποία θα μπορούσε να επικεντρώσει κανείς την προσοχή του. Θα θέλαμε όμως να τονίσουμε ότι για την επίτευξη των στόχων αυτών καθοριστική υπήρξε η συμβολή της Επιτροπής Μεταπτυχιακών Σπουδών στην οποία προήδρευσαν κατά σειράν οι Καθ. † Άγγ. Αγγελόπουλος, Ζαχ. Μαντζαβίνος, Β. Τσάτσας, Αστ. Δουκουδάκης και Κων. Τσιχλάκης, οι οποίοι σε συνεργασία με τα εκάστοτε μέλη της Επιτροπής καθόριζαν, τροποποιούσαν και βελτίωναν τα δεδομένα προκειμένου η πορεία των μεταπτυχιακών σπουδών να είναι πάντοτε επ' ωφελεία των ειδικευομένων της Οδοντιατρικής Σχολής και του κοινωνικού συνόλου.

Με την ευκαιρία θα πρέπει με ιδιαίτερο σεβασμό να σταθούμε στην επιβλητική και χαρισματική φυσιογνωμία του πρόσφατα αποβιώσαντος Καθηγητού Άγγελου Αγγελόπουλου. Πολλά απ' όσα σήμερα γίνονται στην Οδοντιατρική Σχολή προπτυχιακά αλλά κυρίως μεταπτυχιακά είναι δικές του ιδέες και προτάσεις τις οποίες εισηγήθηκε και προσπάθησε να τις υλοποιήσει. Τα μεταπτυχιακά προγράμματα του οφείλουν πολλά.

Η πορεία της Οδοντιατρικής Σχολής με την Εκατόχρονη παρουσία στο Εθνική και Καποδιστριακό Πανεπιστήμιο Αθηνών υπήρξε δύσκολη και ανηφορική. Στα μεταπτυχιακά όμως η πορεία ήταν συντομότερη και ευκολότερη. Ίσως επειδή έτυχε να υπάρχει ικανός αριθμός εξειδικευμένου διδακτικού προσωπικού. Ίσως επειδή έτυχε να βρεθούν οι κατάλληλοι άνθρωποι στην κατάλληλη θέση. Όπως και να έχει αυτό δημιουργεί στην επόμενη γενιά διδασκάλων της Οδοντιατρικής την υποχρέωση να συνεχίσουν το έργο αυτό. Όσα και εάν έχουν γίνει μπορεί να γίνουν περισσότερα. Οι οιωνοί είναι θετικοί.